

Zelf filosoferen

Een korte handleiding in vijf stappen

In de aflevering hadden we het over wat filosofie is, waar ze vandaan komt en hoe filosofen eigenlijk te werk gaan. Deze handleiding is het praktische vervolg daarop: vijf stappen waarmee je vanavond nog zelf aan de slag kunt. Geen vakkennis nodig — alleen nieuwsgierigheid en de bereidheid om even niet tevreden te zijn met het eerste antwoord.

Stap 1 — Kies een vraag, geen onderwerp

“Liefde” is een onderwerp. “Kan je van iemand houden zonder diegene echt te kennen?” is een vraag. Filosofie werkt beter met een scherpe vraag dan met een breed thema — hoe concreter, hoe verder je komt.

- Begin met iets dat je zelf al een keer hebt afgevraagd, ook al leek het ‘te simpel om te vragen’.
- Twijfel je? Kies de vraag die het meest ongemakkelijk aanvoelt om te beantwoorden.

Stap 2 — Twijfel eerst aan het vanzelfsprekende

Descartes twijfelde radicaal aan alles om te zien wat overeind bleef. Dat hoeft je niet zo extreem te doen, maar het principe werkt: neem de meest voor de hand liggende aanname bij je vraag, en vraag je af of die wel klopt.

- Schrijf op wat ‘iedereen wel weet’ over je onderwerp.
- Vraag per aanname: waarom denk ik dat dit waar is? Op basis waarvan precies?

Stap 3 — Pas de Socratische methode toe

Doorvragen is de kern van filosoferen. Je hoeft geen antwoord te geven — je hoeft alleen door te blijven vragen, ook aan jezelf.

- Wat bedoel ik hier precies mee?
- Hoe weet ik dat dit zo is?
- Wat als het tegenovergestelde waar zou zijn?

Doe dit hardop, samen met iemand anders, of gewoon op papier. Het is verrassend hoe snel je bij een interessanter antwoord uitkomt dan je begin-idee.

Stap 4 — Bedenk een gedachte-experiment

Filosofen testen hun ideeën vaak met een hypothetisch scenario, zoals het bekende trolleyprobleem. Zo’n scenario legt bloot wat je écht denkt, los van wat je zégt te denken.

- Neem je vraag en bedenk een extreme of ongebruikelijke situatie waarin die vraag op scherp komt te staan.
- Vraag jezelf: wat zou ik dan doen, en waarom? Klopt dat met wat ik eerder beweerde?

Stap 5 — Verdedig je antwoord — of verwerp het zelf

Een filosofisch antwoord is nooit af totdat het een tegenargument heeft overleefd. Zoek zelf naar het sterkste argument tegen je eigen conclusie.

- Wie zou het oneens zijn met mij, en waarom zouden ze gelijk kunnen hebben?
- Is mijn antwoord veranderd sinds stap 1? Dat is geen falen — dat is precies het punt.

Drie vragen om straks vanavond mee te kunnen beginnen

- Zou je liever gelukkig zijn in een illusie, of ongelukkig in de waarheid?
- Ben je nog dezelfde persoon als tien jaar geleden — en wat maakt dat waar of niet waar?
- Is een handeling pas moreel goed als de bedoeling goed was, of telt alleen het gevolg?

Veel denkplezier.